

## Nr 119.

Av herr **Mannerskantz m. fl.**, om anslag till en ubåtstunnelanläggning i Stockholms skärgård.

Fullträffsäkra basanläggningar för flottan och däribland i första hand fartygstunnlar äro för försvaret av den allra största betydelse. I årets statsverksproposition: Bil. 25: Kapitalbudgeten: Försvarsdepartementet, har också behovet av dylika anläggningar framhållits, men några medel därför icke äskats. Departementschefen påpekar, att — även om det bl. a. med hänsyn till försvarskommitténs allmänna behovsprövning skulle kunna ifrågasättas om nya kapitalinvesteringar överhuvud taget borde äskas för nästa budgetår — han »kommit till den uppfattningen att en dylik ståndpunkt icke bör väljas».

En plan för utförande av redan beslutade men ännu ej påbörjade byggnadsarbeten förebådas vidare i propositionen. Det framhålles om denna plan bl. a., »att vissa av de arbeten, för vilka medel av myndigheterna äskats för nästa budgetår, kunna till följd av ändrade förhållanden numera visa sig vara mera angelägna än vissa av dem, beträffande vilkas utförande principbeslut redan fattats, en omständighet, som även måste beaktas vid uppgörandet...»

Eftersom planen — till vilken vi återkomma — ännu icke föreligger och bergrumsobjekten i fråga icke återfinnas bland de objekt, för vilka medel i statsverkspropositionen äskas, synes det oklart, huruvida det är Kungl. Maj:ts avsikt att förelägga riksdagen proposition i ämnet längre fram eller om ärendet anses böra uppskjutas till dess försvarskommittén framlagt sitt slutliga betänkande.

Sistnämnda alternativ anse vi icke böra ifrågakomma, då försvarskommittén i sitt remissyttrande rörande försvarets medelsäskanden uttalat sig starkt positivt rörande anordnandet av bergrum. Kommittén har nämligen, efter att beräffande byggnadsplanerna i stort ha framhållit, »att ovissheten om den blivande försvarsorganisationens gestaltning talade för att, så långt möjligt vore, med byggnadsarbeten och markförvärv tills vidare finge anstå», anført följande:

»En *särställning* i förevarande hänseende synes böra tillkomma de med anslagsäskandena för budgetåret 1947/48 avsedda *bergrummen*, av vilka behov torde komma att föreligga, oavsett huru den blivande försvarsorganisationen kan bliva utformad.»

Av detta uttalande draga vi den slutsatsen, att — även om kommittén på nuvarande utredningsstadium anser sig böra avstå från att rekommendera sådana åtgärder, som befaras binda statsmakterna på längre sikt — kommittén bedömer bergrumsfrågan vara en så brådskande angelägenhet, att enligt dess mening redan årets riksdag borde fatta beslut angående utförande av åtminstone vissa bergrum.

Marinförvaltningens äskande för nästa budgetår beträffande fartygstunnlar uppgår till ca 7,5 milj. kronor. Äskandet avser påbörjande av dels en ubåtstunnelanläggning i vardera Stockholms, Karlskrona och Göteborgs skärgårdar, dels tre jagartunnlar i Stockholms skärgård. De totala kostnaderna för att färdigställa objekten beräknas till ca 14,4 milj. kronor.

I skrivelse den 7 december 1946 har Kungl. Maj:t anmodat marinförvaltningen att inkomma med förnyad angelägenhetsgradering rörande sådana kvarstående arbeten, för vilkas utförande riksdagen redan beviljat medel, varvid dock samtidigt kunde inordnas objekt av stor vikt upptagna i marinförvaltningens äskanden för budgetåret 1947/48. Bland det 40-tal olika arbeten, angående vilka ämbetsverket i sin svarsskrivelse i ämnet angivit den önskvärda ordningsföljden, intager »Ubåtstunnelanläggning i Stockholms skärgård» främsta platsen i angelägenhetsgrad beträffande sådana arbeten, vilka ännu icke påbörjats. För denna anläggning beräknas 1,0 milj. kronor kunna upparbetas 1947 och 2,6 milj. kronor år 1948. Kostnaderna äro beräknade enligt prisläget den 1 juli 1946. Medel för därför erforderligt markförvärv har äskats i proposition 1946:311, och riksdagen har i skrivelse 1946:516 beviljat medel därför.

Icke bara de marina myndigheterna utan även överbefälhavaren och den sittande försvarskommittén ha i olika sammanhang och vid olika tillfällen framhållit betydelsen av och förordat utförandet av bergrum för fartyg; även därav torde framgå att åtgärder, som möjliggöra ifrågavarande arbetens igångsättande, snarast böra vidtagas. Att beträffande samtliga erforderliga och planerade objekt (fartygstunnlar i Stockholms, Karlskrona, Göteborgs och mellersta Norrlands skärgårdar) avvakta, att läget på arbetsmarknaden förbättras, kan icke anses försvarbart. Även om situationen härvidlag liksom materialläget givetvis kräver beaktande och tvingar till återhållsamhet, bör ändå *något* av alla dessa arbeten igångsättas. Av utomordentlig betydelse är nämligen att med tanke på kommande objekt, som i vissa fall äro av större storleksordning, skaffa sig fullständiga erfarenheter i dylika anläggningars mest ändamålsenliga utförande. Visserligen har metodiken ingående prövats vid andra redan utförda anläggningar i berg, men här tillkomma problem beträffande dockportar, detonationsskydd och evakuering, rörande vilka rent praktiska erfarenheter ännu saknas. Dylika anordningar ha dock av utsända specialister studerats utomlands, och det teoretiska underlaget föreligger.

De geologiska förutsättningarna för bergtunnlar äro hos oss lyckligtvis goda och betydligt förmånligare än på de platser i utlandet, där det senaste kriget framtvingat bombsäkra förläggingsplatser för fartyg. I Norge t. ex. medgav icke bergets kvalitet tyskarna att utföra fartygstunnlar, utan där uppfördes, liksom flerstädes längs nordsjö- och kanalkusten, väldiga kostnads- och materialkrävande betongbunkrar. De platser utefter Sveriges kuster, där våra bergrum planerats, äro i flera fall ingående, i andra förberedelsevis, undersökta och kräva föga byggnadsmaterial. Här må emellertid påpekas att utsprängning av fartygstunnlar tager en avsevärd tid i anspråk och icke nämnvärt kan forceras. Igångsättande av ett dylikt arbete kan därför icke uppskjutas till mobilisering eller krigsutbrott.

Vad själva kostnaderna för anläggningarna angår må i detta sammanhang anföras, att de för ett ubåtsskyddsrum endast uppgå till ca 15 % av kostnaden för skyddsföremålet. Därest anläggningen utföres med docka uppgår ifrågakvarande procent till 20 à 25. För en jagare är motsvarande procenttal blott ca 10. Som en jämförelse kan nämnas, att kostnaderna för de bergshangarer, som redan utförts för svenska flygvapnets räkning, lära uppgå till ca 15 %, om utgifterna slås ut på vederbörliga skyddsföremål.

Enligt uppgift lär tillgången på bergsprängare för närvarande vara relativt god, vilket kan förklaras av bl. a. det förhållandet, att bergrum o. d. under de senaste åren utförts i mycket stor omfattning men att dylika däremot numera sparsamt förekomma. Under de närmast gångna åren har ett avsevärt antal arbetare utbildats till kunniga bergsprängare. För närvarande torde åtskilliga av dessa icke kunna erhålla sysselsättning inom sin speciella yrkesgren.

De planerade objektens storleksordning är ingalunda anmärkningsvärd för svenska förhållanden. Den arbetsstyrka exempelvis, som erfordras för ett dylikt arbetsobjekt, uppgår till i runt tal endast 60 man vid två skift. Vissa statliga myndigheter och flera industriföretag ha utfört betydande bergrumsanläggningar, vilkas kostnader i flera fall uppgå till avsevärt högre belopp än kostnaderna för de nu aktuella fartygstunnlarna för ubåtar. En stor del av antydda, redan utförda större bergrumsanläggningar ha studerats av marinförvaltningen för att man skall kunna tillgodogöra sig vid dessa anläggningars utförande vunna erfarenheter.

Som redan antytts ha statsmakterna för att tillgodose skydd av den dyrbara flygmaterielen beviljat medel till bergshangarer vid vissa av flygvapnets flottiljer. I konsekvens härmed böra medel beviljas, som medge att även den dyrbarare och mera svåranskaffbara fartygsmaterielen beredes motsvarande skydd. Det gäller här icke bara att skydda föremålen som sådana, utan även att säkerställa ostörd underhålls- och reparationstjänst, när fartygen ligga i baserna, alldeles fränsett den viktiga uppgiften att lämna skydd för arbetsstyrkor och besättningar. Att såväl Kungl. Maj:t som riks-

dagen redan godkänt bergrumsidén vad flottan beträffar framgår dels därav att fartygstunnlar budgetåren 1944/45—1946/47 upptagits i den allmänna investeringsplanen under grovarbetsreserven, dels på grund av att riksdagen, som nämnts, på Kungl. Maj:ts förslag beviljat medel för att förvärva det markområde, där den nu närmast aktuella anläggningen planerats ligga. Konsekvensen därav torde fordra, att det redan inköpta markområdet också snarast möjligt kommer till användning i det syfte, som förutsatts vid anslagsbeviljandet för markförvärvet.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att en ubåtstunnelanläggning i Stockholms skärgård, kostnadsberäknad till 3,6 milj. kronor enligt prisläget den 1 juli 1946, skall komma till utförande, samt bevilja för budgetåret 1947/48 erforderliga medel, 1,0 milj. kronor, till anläggningens påbörjande.

Stockholm den 22 januari 1947.

*Axel Mannerskantz.*

*P. G. Lundgren.*

*Erik Arrhén.*

*Carl Sundberg.*

---